

Handslaget – från idé till utvärdering

Om projekt, ekonomi och verksamhet

Det statliga stödet till idrotten har en ganska lång och komplex historia i Sverige (Norberg, 2004). Redan tidigt i idrottsrörelsens framväxt kan man skönja de dilemman, som accentuerats långt mer under senare tid, vilka präglade både idrotten och statsmakten. För idrottsrörelsen har det handlat om hur man skall kunna hantera behovet av externt statligt (och för den delen även kommunalt) ekonomiskt stöd för att kunna utveckla sin verksamhet och samtidigt bibehålla sin autonomi. För statsmaktens del har det gällt balansen mellan att (politiskt) styra idrotten och samtidigt uppmuntra den självständighet som en folkrörelse bör ha enligt traditionellt synsätt.

STEN ERIKSSON

GÖRAN PATRIKSSON

ÖWE STRÅHLMAN

IDROTTSHÖGSKOLAN
GÖTEBORGS UNIVERSITET

DESSA DELIKATA dilemman har i stort lösts genom att statsmakten och idrottsrörelsen sedan 1930-talet haft en slags "tyst överenskommelse". Med Norbergs (1998 s 82) ord: *Om bara idrottsrörelsen självmant visade upp en positiv utveckling kunde statsmakten acceptera förekomsten av ett omfattande ekonomiskt stöd med en bibehållen autonomi för idrottens egna organ.* Denna samförståndspolitik, som också varit typisk för den svenska välfärdsstatens uppbyggnad (Sjöblom, 2006), framkallade emellertid vissa spänningar inom det existerande stödsystemet under 1990-talet. Skälet var förändringar av samhällsstrukturen i stort, idrottslivet med nya idrottsgrenar, ökad kommersialisering, medialisering och globalisering, liksom det statliga budgetarbetet (mål- och resultatorienterad styrning).

Mot denna bakgrund tillsattes 1996 en statlig idrottsutredning, där huvuduppgiften var *att utvärdera det statliga stödet till idrotten och att föreslå nya, tydligare mål för detta stöd.* I uppdraget ingick att föreslå en modell för uppföljning och utvärdering av målen samt åtgärder för att säkerställa insyn och kontroll av bidragsfördelningen till idrotten (SOU 1998:76 s 11). Här kan man se en tendens till att staten ville öka sin styrning och kontroll över idrottsrörelsens utveckling, men samtidigt framhölls

i direktiven till utredningen det värdefulla med idrottens ideella karaktär, självständighet och folkrörelsetraditionen. I idrottsutredningens slutbetänkanden (SOU 1998:76) betonades även *förtroendet för den ideellt organiserade idrotten att fortsatt förverkliga målet idrott åt alla* (s 11), men det fanns också en tydlig tendens att utredningens förslag – i mål- och resultatstyrningens anda – innehöll större krav på uppföljning och utvärdering av statens stöd till idrotten.

Utöver det "vanliga" årliga – av riksdagen beslutade – statliga stödet till idrotten har regeringen under de senaste två decennierna vid två tillfällen (1984 och 1998) tagit beslut om särskilda ekonomiska satsningar till idrottsrörelsen genom att avsätta medel ur Allmänna arvsfonden.

Den andra satsningen med medel ur Allmänna arvsfonden kom hösten 1998 – kort tid efter att Idrottsutredningen lämnat sitt slutbetänkande (1998:76) – då regeringen beslutade att avsätta totalt 60 miljoner kronor ur fonden under en treårsperiod (20 miljoner kronor per år). Syftet var att de ekonomiska medlen skulle användas *till stöd för utveckling och förnyelse av idrottsverksamhet för fondens samtliga målgrupper.* Främst avsågs föreningslivets idrottsverksamhet för alla barn och ungdomar på

lokal nivå, bl a för att utveckla deras möjlighet att aktivt delta i idrottsverksamhetens planering och genomförande” (In 98/2078/FU). I riktlinjerna betonades att satsningen borde bedrivas främst inom ett antal väl definierade områden av särskild betydelse för fondens målgrupper.

Liknande tankegångar som låg bakom de båda arvsfondssatsningarna, fastän med tydligare politisk framtoning, framfördes under slutet av valrörelsen inför 2002 års val av det socialdemokratiska partiet, sedan framför allt barn- och ungdomsidrotten blivit en viktig valfråga. I sitt valmanifest från 2002, ”Barn och unga vår framtid” skrev man:

Vi är beredda att under mandatperioden tillföra idrottsrörelsen totalt en miljard kronor, om idrottsrörelsen tar på sig att öppna dörrarna för fler, hålla tillbaka avgifterna, satsa mer på flickidrotten, delta i kampen mot droger och intensifiera samarbetet med skolorna

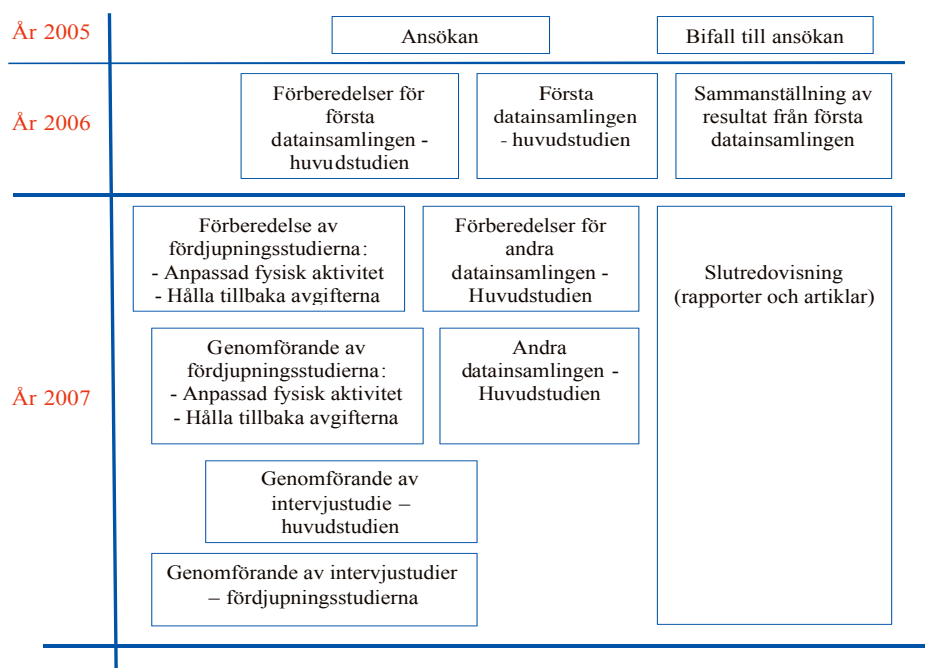
(Ref. ur Handslaget – en bakgrund, www.rf.se)

Texten är närmast ett paradexempel på det ömsesidiga, men villkorade, beroendeförhållandet mellan stat och idrottsrörelse: vi (staten) erbjuder en mycket stor summa pengar till barn- och ungdomsidrotten mot att ni (idrottsrörelsen) gör det vi önskar av er.

Storleken på de ekonomiska medlen (en miljard kronor under fyra år) är den överlägset största satsning på ungas idrott som statsmakten någonsin gjort¹. Det är intressant att notera att regeringarna i Norge och Storbritannien också under motsvarande tid har gjort stora ekonomiska satsningar på barn- och ungdomsidrott².

Syftet med det föreliggande utvärderingsprojektet, som i projektansökan fick titeln ”Utvärdering av Handslaget: Basstudie med fördjupning³, var att på bred front göra en riksomfattande utvärdering av Handslagets samtliga fem målområden⁴.

Vid utlysningen av forskningsmedlen till utvärderingen av Handslaget hoppades Riksidrottsförbundet (RF) att de inkomna ansökningarna skulle belysa samtliga fem målområden.

Figur 1. Utvärderingens design

Det fanns emellertid inte någon garanti att de forskarinitierade projekten skulle komma att täcka av alla områden på ett någorlunda likformigt och systematiskt sätt, då varje forskare/forskargrupp arbetade fram sin egen plan utan vetskap om andra ansökningars innehåll. För att säkerställa att alla de fem prioriterade områdena blev systematiskt utvärderade på nationell nivå och utifrån gemensamma bedömningskriterier på basnivå, tog föreliggande projekt sin huvudsakliga utgångspunkt i att göra en helhetsutvärdering av Handslaget. Forskningsgruppens uppfattning var att en sådan studie var synnerligen viktig för att jämförelser skulle kunna göras mellan de olika områdena på ett systematiskt och rättvisande sätt. Med en sådan studie som bas kan andra forskares projekt/studier på en mängd olika sätt (teorier, perspektiv, metoder) komplettera, fördjupa och nyansera bilden av hur satsningen på Handslaget har fungerat på nationell, regional och lokal nivå. Mångfald vad gäller frågeställningar, teoretiska och metodologiska angreppssätt kan då sammantaget ge den mångfacetterade analys som krävs för att ett så omfattande och komplext problemfält som Handslaget utgör skall kunna genomlysas på ett tillfredsställande sätt.

Det visade sig att vårt antagande, såsom det skrevs fram i

projektansökan, att man inte kunde vara säker på att alla fem målområdena skulle inkluderas i riksrepresentativa studier besannades. Endast föreliggande studie hade sådana ambitioner.

Utvärderingsprojektets design

Utvärdering är uppbyggd så att den tar hänsyn till Handslagsprojektens premisser, d.v.s.

- de *förutsättningar* man har i den projektdrivande organisationen,
- tillgången till *funktionärer* som ledare och tränare,
- inställningen till *förändringsarbete och förändringar*,
- föreningarnas *framtidsberedskap* och
- den *anslagsgivande myndighetens* arbete.

Den undersökningsdesign (jfr Patriksson, Eriksson, Stråhlman & Augustsson, 2004) som använts omfattar ett antal utvärderingar inom olika områden:

Huvudstudien

I denna artikel redovisas endast data ifrån huvudstudien. Huvudstudien genomfördes dels som en enkätundersökning (två mätningar) till projektdrivande föreningar, dels som en intervjuundersökning med anslagsbeviljande instanser (Specialförbund

och Distriktsförbund). Den första mätningen i enkätundersökningen genomfördes våren och sommaren 2006 och omfattar föreningar och förbund som fått medel för de två första åren av Handslaget. Den andra enkätundersökningen genomfördes våren och sommaren 2007 och omfattar föreningar och förbund som fått medel de två sista åren. Intervjuundersökningen genomfördes våren 2007.

Enkätstudierna - tillvägagångssätt

Målet med huvudstudien var att presentera en helhetsbild av hur satsningen på Handslaget har fungerat på nationell, regional och lokal nivå. Ambitionen var att resultaten skall kunna användas i kommande och liknande satsningar (exempelvis *Idrottslyftet*). Eftersom Handslagsprojektet är uppdelat på fem olika delprojektområden skapades en utvärderingsmodell som innebar att fem olika mätinstrument skapades. Ett utvärderingsrelaterat problem med dessa indelningsgrunder är att det inte är föreningarna själva som kategoriserat sina projekt, utan projekten har delats in på tjänstemannanivå (www.rf.se).

Mätinstrumenten byggdes upp med en inledande gemensam frågedel som var lika oavsett delprojekt. Denna allmänna del (grunddelen) följdes av en specifik som riktades mot vart och ett av de olika delområdena. Syftet med *grunddelen* var bl.a. att beskriva hur respondenterna uppfattade den information som huvudmannen (RF) gav i samband med projektmedlens utlysande, ansökningsprocessens genomförande samt hur informanterna hanterat projektverksamhetens administration, ekonomihantering och organisation. Dessutom har projektens verksamhet kartlagts liksom uppfattningar om projektens framtid. En liknande strategi användes med framgång vid utvärderingen av de s.k. Arvsfondsprojekten (Patriksson m.fl., 2004). Forskargruppen har i föreliggande studie använt interaktiva webbaserade mätinstrument av *on-line-typ*. De olika instrumenten lades på en *hemsida* där respondenterna genom en Internetansluten dator kunde besvara frågorna. Missivbrev skickades dels ut med e-brev och i de fall där e-postadress saknades skickades missivbrevet ut med ordinarie postgång. Adressbortfall samt även en del bortfall av teknisk natur förekom.

	Procentandel mätningen	Procentandel- totalt	Skillnad
Öppna dörrarna för fler	40,9	42,1	-1,2
Hålla tillbaka avgifterna	13,6	12,5	1,1
Satsa mer på flickors idrottande	18,5	19,3	-0,9
Delta i kampen mot droger	3,8	3,7	0,1
Intensifiera samarbetet med skolorna	23,3	22,4	0,9
Summa	100,0	100,0	0,0

Tabell 1. Fördelning mellan andelen projekt i % för hela Handslaget och andelen inkomna svar i % för huvudstudiens enkätundersökning.

Stickprov och svarsbortfall

För att säkerställa användbara *stickprov* drogs ett 10 % -igt urval. I den del som avser år ett och två av Handslaget visade det sig i efterhand att urvalet hamnade på nästan 18% och i den del som avser år tre och fyra blev det nästan 12 %. Urvalet var stratifierat, vilket i denna studie innebar att man slumpmässigt drog *relativt* sett lika många projekt ur varje stratum d.v.s. i detta fall ur vart och ett av de fem olika områdena. Det betyder att varje område fick med det antal projekt som svarade mot områdets storlek. Urvalen av projekt gjordes av RF på liknande sätt i bägge mätningarna med den skillnaden att det i den andra mätningen (år tre och fyra) inte användes något annat än e-mailadresser och att urvalet för området *Hålla tillbaka avgifterna* har dragits ur den specialstudie som gjorts inom detta område.

Adressbortfallet i urvalet var relativt stort (mellan 30 och 40 %) i alla delområdena. Anledningen var att det visade sig relativt svårt att hitta adresser både för vanlig post och e-post till personer med ansvar för de olika projekten. RF:s föreningsregister har använts samt en del andra adresskällor, men dessa har inte varit helt uppdaterade. Bortfallsfrekvensen på enkäterna var i snitt 38 %, för inriktningen *satsa på flickors idrottande* var bortfaller över 50 %. I övrigt var bortfallet relativt jämt fördelat mellan områden för de totalt 1016 svar som kommit in. Bortfallet för den andra mätningen inom huvudstudien följde i flera avseenden strukturen för bortfallet i den första. Skillnaden var att bortfallen för de olika inriktningarna var större (omkring 50 %), men mer jämt fördelade.

De procentuella skillnaderna

för de olika delområdenas storlek mellan den totala fördelningen och urvalet är för alla områden relativt små (se tabell 1). Detta förhållande styrker vårt antagande om att de svar som inkommit var slumpmässigt fördelade (inget område är över- eller underrepresenterat). Detta gör att vi tillsammans med andra bakgrundsvariabler utgår från att urvalets parametrar är de förväntade.

Huvudstudien – intervjuer

Den intervjustudie som genomförts har även den hämtat näring från den tidigare omnämnda Arvsfondsutvärderingen. Den stora skillnaden är att hanteringen av Handslaget har varit decentraliserad till idrottsrörelsens Distriktsförbund (DF) och Specialförbund (SF), som både bedömt, beviljat och fördelat medel till föreningsverksamhet och projekt⁵. I föreliggande studie har vi funnit det viktigt att utvärdera hur denna process har fungerat. I avsikt att försöka få insyn i hur bedömnings- och fördelningsfrågorna hanterats, har ett antal intervjuer genomförts med ansvariga företrädare för DF och SF. Handslagsmedlen på DF-nivån var i huvudsak begränsade till/fokuserade mot området *Intensifiera samarbetet med skolorna* – medan Specialförbunden hanterat övriga områden.

Intervjuundersökningen var geografiskt begränsad till tre DF (Hallands Idrottsförbund, Västsvenska Idrottsförbundet och Västergötlands Idrottsförbund), medan SF-delen i studien omfattade följande åtta grenar (SF): Basketboll, bordtennis, fotboll, friidrott, gymnastik, handboll, orientering och simning. Intervjuade förbund (DF respektive SF) bedömdes sammantaget som väl representativa för idrottsrörelsen totalt när det

Ett av syftena med Handslaget är att få med flickorna. Viktigt är att satsningen inte blir ett tillfällig jippo utan får en fortsättning. Foto Scanpix.

Samtalen bandades och transkriberades ordagrant inför bearbetningen. Vid urval och tolkningar har hänsyn tagits till kontexten – d.v.s. vad som sagts före och efter de valda citaten (Kvale, 1997).

RESULTATREDOVISNING

I denna resultatredovisning har analyserna av huvudstudiens enkätundersökningar och intervjuundersökningen integrerats, eftersom de delvis innehåller samma perspektiv fast ur olika inblandades perspektiv.

Andemeningen med Handslaget var att uppdragsgivaren staten, genom en överkommelse med idrottsrörelsen, tillskjuter medel om RF och dess underorganisationer uppfyller ett speciellt uppdrag. I detta uppdrag låg att *Öppna dörrarna för fler, Hålla tillbaka avgifterna, Satsa mer på flickors idrottande, Delta i kampen mot droger* samt *Intensifiera samarbetet med skolorna*. Relationen mellan Handslagets resurser och dess mål kommer att vara fokus i denna redovisning. Tre olika perspektiv kommer att diskuteras,

- (1) hur fördelades medel och efter vilka premisser
- (2) upplevde föreningarna att projektmedel hade avsedd betydelse och
- (3) kommer Handslaget att bidra till utveckling av framtida idrottslig verksamhet.

I den avslutande delen av artikeln kommer vi att diskutera dessa aspekter i relation till politisk styrning.

Medelstilldelning och premisser

Vi har tidigare nämnt att beslutprocessen beträffande medelstilldelning varit decentraliserat till Distriktsidrottsförbund (*Samverkan med skolan*) och Specialidrottsförbund. Det finns fördelar med detta system, men det finns också vissa risker. Det handlar om beslutsfattarnas förutsättningar och hur väl premisserna för medelstilldelning är implementerade för att få avsedda effekter, vilket ställer krav på dem som fattar besluten. Hur har besluten beretts och fattats om vilka föreningar/projekt som skall tilldelas medel?

De förbund som intervjuats har i de flesta fall utformat kriterier för ansökan om Handslagsmedel. Det finns dock enstaka förbund där nedskrivna kriterier inte funnits – i varje fall inte under de första åren. En respondent pekade i det sammanhanget på att han upplevde

gäller bl.a. kansliorganisation, könsfördelning, ungdomsverksamhet, lag- och individuell idrott och numerär omfattning.

Samtliga intervjuer har genomförts i form av semistrukturerade intervjuer som delvis styrts av projektets processinriktade utgångspunkt (förutsättningar, inriktning och resultat). Frågornas

innehåll och turordning varierade något, men vissa rubriker har dock genomgående styrts samtalen såsom, informationsprocessen/söktryck, kriterier/styrning, beslutsprocessen, kontroll/ föreningskännedom, utvärdering/resultat samt projektens överlevnad/framtid.

Intervjuprocessen genomfördes under tidsperioden april – maj 2007.

Inriktningen som projektet erhållit utvecklingsmedel för...	Hur stort var beloppet Ni sökte (totalt)?			Hur stort var beloppet Ni erhöll (totalt)?		
	Medeltal	SD	Maximum	Medeltal	SD	Maximum
Öppna dörrarna för fler	57 126	101 050	1 037 000	36 334	65 838	746 000
Hålla avgifterna tillbaka	53 581	78 735	509 000	35 286	40 379	250 000
Satsa på flickors idrottande	50 424	91 063	990 000	26 223	25 231	168 000
Delta i kampen mot droger	55 568	63 289	330 000	37 389	41 079	160 000
Samverkan med skolan	71 514	93 495	600 000	51 256	65 370	400 000
Totalt	58 396	92 723	1 037 000	37 443	55 140	746 000

Tabell 2. Fördelning mellan olika inriktningar på projektområden och vilka belopp man sökte och erhöll (N= 1360).

processen som luddig och att man först senare hade upprättat kriterier. Innan dess hade man arbetat på ett öppet sätt utan färdiga mallar och diskuterat varje ansökan var för sig.

De medelsbeviljande DF:n skiljer sig delvis från de andra förbund och detta beror till dels på att man haft ett enda område att förhålla sig till och att man i flera fall haft tidigare erfarenheter av att fördela anslagsmedel. En respondent sade...

Vi la ner ett fruktansvärt arbete i början...hade många och långa sittningar för att få till det här. Sen är det väl så att vi hade ett himla flyt också för när vi hade "Sätt Sverige i rörelse" 2001....då började vi arbeta i skolans värld. Vi fick pengar för att ta fram en manual och mycket av det arbete som gjordes då har liksom blivit grunden. (DF 1)

På SF-nivån har man haft fyra projektområden att hantera och en respondent upplevde detta som komplicerat. Man hade inledningsvis beviljat projektmedel för allehanda aktiviteter, men att man under arbetets gång styrde upp verksamheten med tydligare riktlinjer. Detta innebar i sin tur att man fick bättre och mer genomarbetade ansökningar. Skilda anslagsbeviljande kriterier har upprättats av olika förbund efter bl.a. inriktningsområde och pengar har därför beviljats utifrån skilda premisser.

Varje förening har ett visst antal ungdomslag och utifrån hur många som har seriespel föregående år så får dom poäng. En poäng är värd en viss summa. Systemet har fått en del kritik p.g.a. att dom stora föreningarna får väldigt mycket pengar ...det baseras på samma sak som LOK-stödet och

många småföreningar tycker det är orättvist (SF 6 lagsport).

Detta förfaringssätt påminner till viss del om det system man använt i Norge (Opedal & Nødland, 2004) som baserats på föreningarnas storlek och verksamhet, men det var knappast avsikten med Handslaget att fördelningen skulle ske på ett sådant sätt. Här är det tydligt att det är andra kriterier än projektansökans kvalitet som legat till grund för medelstildelningen.

Vanligen, menar en annan respondent, handlar själva beslutprocessen om att göra ett urval av ansökningar, en gallring utifrån olika kriterier och normalt sett är det en ganska enkel process. Andra respondenter medger däremot att det varit en svår process att vara rättvis, när beslutsfattarna inte varit vana vid denna typ av uppdrag. I flera fall har genomarbetade ansökningar med en tydlig tanke gynnats men att man haft som regel att premiera flera mindre projekt istället för ett litet antal stora. Här kan man således notera en viss osäkerhet hos de som beslutat. När stora belopp har beviljats så har också beslutsfattarna påtagit sig ansvaret att medlen fördelats till "seriösa" projekt. De specialförbund som delat ut medel har vanligen haft en god överblick inom sin idrott, men centralt placerade tjänstemän och beslutfattare kanske inte alltid har haft den lokala kännedomen. I synnerhet när besluten om medel hanterats av en enda person.

Följer man riktlinjerna (SF:s kriterier – förf. anm.) så har jag tagit besluten själv utifrån lathunden vi har. Sen är det ju föreningar som väljer något helt annat och då är vi en projektgrupp som sitter tillsammans.(SF 5 individuellt gren)

Ett av specialförbunden hade delegerat besluten till sina specialdistriktsförbund (SDF). Dessa SDF finns geografiskt nära föreningarna och har i bästa fall även personella resurser på sina kanslier. Det finns spridda erfarenheter av detta arbetssätt – både positiva och negativa. Bland de positiva finns det decentraliserade beslutsfattandet, medan mindre SF menade att de inte har resurser och kompetens för detta arbetssätt.

Beslut tagna på distriktsförbunds-nivå är alltid regionala, men här har man istället att hanterat alla sökande idrotter. DF:n har enbart hanterat *Skolsamverkansprojekten* och i det avseendet det enda projektområde som direkt pekar ut en samarbetspartner när det gäller idrottsutveckling. Här redovisas ett exempel på hur man arbetat:

Vi har ju sex kommuner i distriktet och vi är tre konsulenter, tre handläggare som delar på de här kommunerna och vi beviljar upp till 20.000:- per förening. Sen över 20.000:- kommer chefen in....(DF)

DF:s närhet till medelsökande föreningar och deras kansliresurser ansågs positiv, eftersom förbundets konsulenter hade kontakter med föreningarna och kännedom om deras verksamheter. Sammanfattningsvis kan man fastslå att det på vissa håll funnits allmänna regler och förhållningssätt till hur man skall fördela Handslagsmedlen på ett optimalt och rättvist sätt. Men intervjuerna med respondenterna andades också en viss förvirring, vilket skapat utrymme för egna initiativ i medelstildelningsfrågan – på gott och ont. Förbundens olika förutsättningar, brist på administrativa resurser, osäkerhet

Inriktningen som projektet erhållit utvecklingsmedel för...	Om Handslagsprojektet är avslutat, har projektverksamheten integrerats i den ordinarie föreningsverksamheten?				
	Inte alls	Till viss del	Till stor del	Helt integrerats	Ej avslutat
	%	%	%	%	%
Öppna dörrarna för fler	4	32	22	17	24
Hålla avgifterna tillbaka	4	33	24	20	19
Satsa på flickors idrottande	5	35	24	18	18
Delta i kampen mot droger	0	41	27	10	22
Samverkan med skolan	0	50	15	6	19

Tabell 3. Fördelning mellan olika inriktningar på projektområden och om man tror att projektet kommer att leva vidare efter projektens slut.

bland beslutsfattare och oklara instruktioner har gjort att beslutsfattandet kring Handslagsmedlen är behängd med vissa frågetecken. I de flesta fall har man haft ett rejält beslutsunderlag och ansvaret tycks också ha fördelats till flera personer eller en särskild grupp.

Projektmedlens effekter

I någon mening finns alltid en relation mellan de medel som man erhållit och den verksamhet man har bedrivit. Det kanske vore fel att säga att beloppets storlek är helt avgörande för verksamhetens kvalitet och omfattning, men medlen har onekligen en avsevärd inverkan. Respondenterna i huvudstudien enkätadel (representanter för projekten) tillfrågades bl.a. hur man såg på handslagsmedlens betydelse.

Det visade sig att 92 % menade att medlen haft *stor* eller *helt avgörande* betydelse. Allra störst betydelse har medlen haft inom *Skolsamverkansprojektet*, där 42 % ansåg att de haft *helt avgörande betydelse*. Då skall man också veta att detta projektområde i genomsnitt har fått mest pengar. Inom området *Satsa på flickors idrottande* var det 25 % som tyckte att medlen haft en helt avgörande betydelse. I det fall man inte erhållit några projektmedel ansåg 47 % av respondenterna att man ändå hade startat projektet i någon form. Huvuddelen av dessa trodde att det hade skett i mindre skala, d.v.s. viljan att göra något hade funnits. Dock är det bara 5 % som hade startat i full skala.

För att ytterligare belysa problematiken finns anledning att ställa detta dels i relation till vilka ekonomiska resurser man trodde att man behövde och också till vilka resurser man faktiskt erhöll (se tabell 2). Ansökan

speglar en ambitionsnivå, d.v.s. vad man behöver för att realisera en ambitionsnivå.

De medelsbeviljade projekten har i genomsnitt sökt 58 396 kr. En förening angav att man sökt över en miljon kronor (det största sökta beloppet), medan någon förening angett att man sökt 20 kr (vilket vi ifrågasätter). När det gäller erhållna medel är totalmedeltalet 37 443 kr. De erhållna snitten är, föga överraskande, lägre för *erhållna medel* än det är för *sökta medel*. Här finns en i det närmaste oskriven lag hos alla medeltilldelare att de fonderar mindre medel per projekt än det som faktiskt söks (och att den som söker i många fall kalkylerar med detta i sina ansökningar och begär mer än de behöver). Beträffande *erhållna medel* visade det sig att *Skolsamverkansprojektet* fått mest pengar per projekt (51 256 kr) följt av *Delta i kampen mot droger* (37 389 kr).

Tilläggas kan att 25 föreningar i urvalet uppgav att de fått mer än de sökt (största siffran är 80 000 kr). Ett antal av 511 föreningar skrev att de fått mindre än de sökt (den största minskningen uppges vara 960 000 kr) och 379 föreningar har erhållit den summa som söktes. Medelavslaget ligger på cirka 20 000 kr och skillnaden är cirka 4 500 kr mellan den inriktning som fick störst och minst avslag (*Satsa på flickors idrottande* fick störst avslag i snitt med 22 434 kr, medan *Öppna dörrarna för fler* fick minst avslag med 17 785 kr i snitt).

Sammanfattningsvis menar respondenterna att de tilldelade medlen haft en mycket avgörande betydelse för projektens genomförande

och att man inte kunnat driva fullskaliga projekt utan dem. De projekt som i medeltal både hade sökt och också hade fått de största summorna är också de som i högre grad menar att de inte kunnat starta projekt utan tilldelade projektmedel.

Projektet och framtiden

En av de viktigaste ambitionerna när man genomför projektverksamheter är att de får någon form av fortsättning efter projektens slut, det ligger i projektarbetets natur. Alla projekt har inte ambitionen att fortleva (som projekt), men de erfarenheter som dras har många gånger stort pedagogiskt värde. I den s.k. Arvfondsutvärderingen pekade respondenterna på betydelsen av att utveckla framtidsberedskap för att bevara projektens erfarenheter. Respondenterna i Handslagsutvärderingen tillfrågades om de trodde att *projektet skulle kunna leva kvar* i föreningarna som ordinarie verksamhet. Mer än var fjärde respondent totalt sett menade att detta var helt möjligt. Här skiljde sig *Skolsamverkansprojektet* från de övriga med bara 9 % som menade att projektet lever kvar *helt och hållet*. Mer än hälften ansåg att projekterfarenheterna skulle leva kvar till *viss del*.

På frågan om projektet var integrerat i föreningsverksamheten (tabell 3) svarade omkring 15 % av alla tillfrågade att de var *helt integrerade*, medan huvuddelen av de övriga respondenter menade att de var det *till viss del*. Här skiljde *Skolsamverkansprojektet* ut sig igen med bara 6 % helt integrerade projekt. Notera att *ej avslutade projekt* redovisas. Skälet till detta är att projekt kan fortsätta även om tiden för Handslaget har gått ut.

Sammanfattningsvis ser det ut som att många projekt kommer att leva vidare även efter Handslagsprojektets slut, vilket måste se som uppmuntrande ur flera perspektiv. Man menar från respondenternas sida att det handlar om att man förankrar projektverksamheten i föreningarna och att man också försöker att sanktionera sin verksamhet både hos myndigheter och andra organisationer för att på så sätt vinna legitimitet. I praktiska termer handlar det om att bevara de ledare man har, rekrytera nya samt hela tiden arbeta med de ekonomiska förutsättningarna så att man bibehåller sunda finanser.

Diskussion

Fördelning av medel till projekt-drivande föreningar har skett på skilda sätt och utifrån flera olika kriterier. Respondenter från medelfördelande organisationer uttryckte viss frustration och osäkerhet inför den upplevda bristen på riktlinjer, för den grannliga uppgift som medeltilldelningsansvaret ändå innebar (bl.a. efterlystes tydligare instruktioner för handläggning). Vissa förbund hade efterhand och på eget initiativ strukturerat detta arbete tydligare och i förekommande fall rätades flera av frågetecknen ut. Handslagsprojektet hade utifrån ett organisatoriskt perspektiv med stor säkerhet vunnit på att integrera flera av de erfarenheter som drogs i samband med genomförandet av det s.k. Arvfondsprojektet. Partsammansatta bedömgrupper med representanter från idrottsrörelsens olika delar, samt även relevanta representanter från övriga samhället skulle tillsammans med mer handfasta instruktioner kunna ge en helt annan tyngd och stadga åt medelsttilldelningsprocessen och därmed också kunna premiera projekt med kunskapsgenererande ansatser och som var tydligt framtidsinriktade.

Trots detta har ändamålsenlig och framåtriktad verksamhet utvecklats inom Handslagsprojektet och många föreningar uttrycker glädje över det faktum att man med Handslagsmedlen kunnat förverkliga drömmar om efterlängtd verksamhetsutveckling. Medlens storlek har inte varit helt avgörande i detta fall, utan vissa projekt har varit framgångsrika med en mindre summa pengar. Dessutom hade flera projekt troligen drivits i en eller annan form utan projektmedel från Handslaget. Vissa föreningsrepresentanter menar att man redan innan Handslagets tillkomst och i många stycken ändå bedrev den typ av verksamhetsutveckling som Handslaget syftar till. Somliga respondenter har varit besvikna på att man inte premieras för den verksamhet som man bedriver inom den ordinarie föreningsverksamheten.

Det är uppenbart att många av de verksamheter som utövats inom Handslaget kommer att ha framtidseffekter och nyvunna kunskaper kommer att ge ny näring åt fortsatt idrottsutveckling. Exakt hur stora dessa effekter blir är

mycket svårt att fastslå. Det behövs longitudinella uppföljningsstudier för att ge svar på denna fråga. Det är dessutom vår uppfattning att om det nyligen sjösatta Idrottslyftet skall ge de generativa effekter som eftersträvas, så måste en projektorganisation, möjligen enligt den modell som användes inom det s.k. PLI-projektet (Projekt Lokal Idrottsutveckling) skapas. Denna organisation skall ha till huvuduppgift att leda medeltilldelningsarbetet, skapa förutsättningar för utbildning inom eventuella projektområden, initiera en utvärderingsorganisation innan projekten startar samt ansvara för att nya kunskaper tydligt dokumenteras för framtiden. I annat fall kan medlen som fonderats både inom Handslaget och som kommer att delas ut inom Idrottslyftet lika gärna delas ut som LOK-stöd till befintlig och utvecklande verksamhet inom landets idrottsföreningar.

Referenser

- Ds 1990:40: *Slutrapport från Idrottsgruppen*. Stockholm: Socialdepartementet/Allmänna arvsfonden.
- Ds 2002:43: *Lokal idrottsutveckling med stöd ur Allmänna arvsfonden*. Slutrapport från idrottsgruppen. Stockholm, Näringsdepartementet.
- Norberg, J. (1998). Nya tider och gamla problem. Ett diskussionsunderlag rörande förhållandet mellan staten och idrottsrörelsen. I SOU 1998:33 *Historia, ekonomi och forskning*. Stockholm: Fritzes.
- Norberg, J. (2004). *Idrottens väg till folkhemmet: studier i statlig idrottspolitik 1913-1970*. Stockholms universitet: Historiska institutionen. Malmö studies in sport sciences.
- In 98/2078/FU
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur, Lund.
- Nevill, M., Almond, L., Armour, K., Davis, A., Crompton, A., Roberts, S., Houlihan, B., Lindsey, I., & Mason, C., (2005). *Evaluation of the New Opportunities for PE and Sport Initiative (NOPES)*. Institute of Youth Sport, School of Sport and Exercise Sciences, Loughborough University.
- Opedal, S., & Nødland, S.I., (2004). *Bedre kår for lokalidretten! Evaluering av kultur – og kirke departementets tilskuddsordning til lokale idrettslag*. Stavanger: Rogalandsforskning.
- Patriksson, G., Eriksson, S., Stråhlman, O. & Augustsson, C. (2004). *Utveckling och förnyelse av idrottsverksamhet - en utvärdering av projektverksamhet som fått medel ur Allmänna arvsfonden*. Göteborgs universitet: Idrottshögskolan.
- Patriksson, G. & Stråhlman, O., (2005). *Forskningsprogram: Utvärdering av Handslaget: Basstudie med fördjupningar*. Projektansökan (ej publ).

Sjöblom, P., (2006). *Den institutionaliserade tävlingsidrotten: kommuner, idrott och politik i Sverige under 1900-talet*. Stockholm: Acta Universitatis Stockholmiensis.

Schelin, B. (1985). *Den ojämlika idrotten, om idrottsstratifiering, idrottspreferens och val av idrott*. Lunds universitet: Lund studies in sociology, 67

Socialdemokraterna (2002) "Barn och unga vår framtid". Valmanifest <http://www.socialdemokraterna.se/Templates/Page.aspx?id=7241> SOU 1969:29. *Idrott åt alla*. Stockholm: Allmänna förlaget.

SOU 1998:76. *Idrott och motion för livet*. Stockholm, Fritzes.

<http://www.rf.se>

Fotnoter

1. Den nuvarande borgerliga alliansregeringen har emellertid lovat att satsa dubbelt så mycket (två miljarder) under fyra år (till 2010).
2. I Norge kallas satsningen för "Tilskuddsordning til lokale idrettslag" och syftet är att förbättra villkoren för barn- ungdomsidrotten (Opedal & Ødland, 2004). I Storbritanien är benämningen "The New Opportunities for PE and Sport initiative" (NOPES) som innebär att 751 miljoner pund satsats på idrott i skolan och i den kommunala idrotten (Neville m fl, 2005).
3. Fördjupningen avser en specialanalys av handslagsprojekt som riktat sig mot funktionshindrade barn och ungdomar. Denna studie ryms emellertid inte i denna artikel, men kommer att redovisas i den slutrapport som publiceras i december 2007.
4. Områdena är: öppna dörren för fler, hålla tillbaka avgifterna, satsa mer på flickidrotten, delta i kampen mot droger och intensifiera samarbetet med skolorna.
5. Arvfondsutvärderingen hade en särskild partsammansatt arbetsgrupp med representanter för departement, högskolor/universitet och från olika folkrörelser.